

25 rokov Slovenskej informačnej služby v bezpečnostnom systéme Slovenskej republiky

Juraj KULIK

Anotácia:

Autor sa vo svojom príspevku zaoberá právnym postavením Slovenskej informačnej služby v bezpečnostnom systéme Slovenskej republiky a jej úlohami, a to nielen v čase jej vzniku, ale počas jej celého doterajšieho fungovania. Príspevok je zameraný na najvýznamnejšie zmeny v právnej úprave dotýkajúcej sa charakteru a fungovania Slovenskej informačnej služby ako spravodajskej zložky bezpečnostného systému štátu, vrátane vytvorenia Národného bezpečnostného analytického centra.

Ľúčové slová: bezpečnostný systém, spravodajská služba, Slovenská informačná služba, Národné bezpečnostné analytické centrum

Annotation:

The author in his report deals with the legal status and roles of the Slovak Information Service in the security system of the Slovak Republic — not only at the time this service was born, but also during its existence. The paper discusses the most significant changes to the legal provisions defining the character and functioning of the Slovak Information Service as an intelligence element of the state's security apparatus, including creation of the National Security Analytical Centre.

Key words: security system, intelligence service, Slovak information service, National security analytical centre

Úvod

Bezpečnostný systém Slovenskej republiky je inštitucionálnym a vecným nástrojom bezpečnostnej politiky Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) a je považovaný za jej rozhodujúci prostriedok. Predstavuje mnohorozmerný komplex, ktorý je tvorený politickými, ekonomickými, vojensko-obrannými, vnútro-bezpečnostnými, záchranárskymi, zdravotníckymi, humanitnými, právnymi, sociálnymi, kultúrnymi, historickými a ekologickými prvkami a ich vzájomnými prepojeniami a väzbami.

Z inštitucionálneho hľadiska možno bezpečnostný systém definovať ako sústavu inštitúcií orgánov verejnej moci, vrátane ozbrojených síl, ozbrojených bezpečnostných zborov, záchraných zborov, právnických a fyzických osôb, súvisiacich právnych noriem, vzájomných väzieb a vzťahov, prostredníctvom ktorých sa zaručuje bezpečnosť štátu, jeho občanov, materiálnych hodnôt a životného prostredia. Zodpovednosť za zaručenie bezpečnosti SR, vrátane pripravenosti a akcieschopnosti nástrojov krízového riadenia a včasné prijímanie a realizáciu opatrení zameraných na zaručenie bezpečnosti občanov a štátu, teda majú v rozsahu zákonom vymedzenej pôsobnosti príslušné orgány zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci, prokuratúry, miestnej štátnej správy, územnej samosprávy a vecne príslušné právnické a fyzické osoby. Konanie, resp. nekonanie týchto orgánov priamo ovplyvňuje úroveň jednotlivých spôsobilostí bezpečnostného systému, medzi ktoré patrí:

- identifikovanie vznikajúcej krízovej situácie a zabezpečenie včasného varovania,
- analyzovanie dosahu krízovej situácie na bezpečnostné záujmy SR a navrhovanie spôsobu účasti SR na jej riešení,
- preventívne pôsobenie proti vzniku krízových situácií, v prípade ich vzniku tieto eliminovať na ich začiatku,
- reagovanie na najpravdepodobnejšie hrozby, prispôbovať sa zmenám bezpečnostnej situácie vrátane reakcie na neočakávané hrozby,
- zabezpečenie rýchleho odstránenia následkov krízovej situácie a obnovenie pôvodného stavu,

- zaručenie kontinuity svojho fungovania.¹

Medzi orgány, ktoré tvoria inštitucionálny základ bezpečnostného systému SR a podieľajú sa v rozsahu zákonom vymedzenej pôsobnosti na jeho komplexnom fungovaní, patrí aj Slovenská informačná služba (ďalej len „SIS“). Rovnako ako prevažná väčšina štátnych orgánov, aj SIS bola zriadená v roku 1993 ako súčasť štátneho aparátu novovzniknutej SR. Zákon, ktorým bola SIS zriadená, platí s niekoľkými zmenami až do súčasnosti.²

Čo všetko sa teda predovšetkým vo vzťahu k postaveniu a úlohám SIS od jej vzniku v národnom práve zmenilo?

Charakter SIS, jej pôsobnosť a úlohy v čase vzniku

SIS bola zriadená dňom vyhlásenia zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe (ďalej len „zákon o SIS“), t. j. 15.2.1993. Bola zriadená ako štátny orgán *sui generis*, ktorý nebol ani organizačnou zložkou žiadneho z ministerstiev alebo iného ústredného orgánu štátnej správy ani žiadnemu z nich *in generalis* zodpovednostne nepodliehal.³ Táto skutočnosť sa odrazila aj v spôsobe jej financovania. SIS bola od svojho založenie samostatnou rozpočtovou organizáciou napojenou na štátny rozpočet prostredníctvom vlastného rozpočtu.

Na rozdiel od niektorých spravodajských štruktúr komunistického režimu (napr. Štátna bezpečnosť⁴) zákon o SIS nepriznal SIS žiadne policajné ani represívne právomoci ani právne postavenie orgánu činného v trestnom konaní. SIS mala od svojho vzniku len čisto spravodajský charakter⁵ a vznikla ako integrovaná spravodajská služba civilného (nevojenského) charakteru, ktorá plnila úlohy kontrarozviednej služby ako aj výzvednej (rozviednej) služby.⁶ SIS bola postavená na modely „4 v 1“, čo v praxi znamenalo, že okrem kontrarozviednych a výzvedných (rozviednych) úloh, bola zodpovedná aj za plnenie úloh technického spravodajstva a centrálnej analytiky. Napriek skutočnosti, že zákon o SIS neustanovoval legálnu definíciu ani SIS ako spravodajskej služby ani spravodajskej činnosti ako takej, jej charakter ako aj charakter jej činnosti ako spravodajskej implicitne vyplýva z textácie ustanovení taxatívnym spôsobom vymedzených úloh.⁷ Do rozsahu vecnej pôsobnosti zákon o SIS zahrnul ochranu ústavného zriadenia, vnútorného poriadku a bezpečnosti štátu, neskôr bola vecná pôsobnosť rozšírená aj o ochranu zahranično-

¹ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky z roku 2005.

Terminologický slovník v oblasti krízového riadenia, Fakulta špeciálneho inžinierstva Žilinskej univerzity v Žiline, aktualizované vydanie v roku 2006.

² Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov.

³ Iná právna situácia nastala v roku 1994 v prípade Vojenského spravodajstva, ktoré bolo zriadené zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve ako špeciálna služba plniaca úlohy spravodajského zabezpečenia obrany Slovenskej republiky v pôsobnosti Ministerstva obrany Slovenskej republiky.

⁴ Štátna bezpečnosť (ŠtB) bola štátna politická tajná služba Ministerstva vnútra ČSSR. Tvorila neuniformovanú zložku Zboru národnej bezpečnosti; druhou zložkou Zboru národnej bezpečnosti – uniformovanou – bola verejná bezpečnosť.

⁵ Ang. *pure intelligence profile*.

⁶ V komparácii so SIS Vojenské spravodajstvo nebolo integrované, ale rozdelené na Vojenské obranné spravodajstvo plniace úlohy vojenskej kontrarozviednej služby a Vojenskú spravodajskú službu plniacu úlohy vojenskej výzvednej (rozviednej) služby. Uvedený právny stav platil až do konca roka 2012. Od 1.1.2013 došlo zákonom č. 319/2012 Z. z., ktorým sa mení zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony k integrácii vojenských spravodajských štruktúr Vojenského spravodajstva.

⁷ *Informačná služba v rozsahu svojej pôsobnosti získava, sústreďuje a vyhodnocuje informácie o ...* (§ 2 ods. 1 zákona o SIS). *Informačná služba získava, sústreďuje a vyhodnocuje informácie o ...* (§ 2 ods. 2 zákona o SIS).

politických a hospodárskych záujmov štátu práve jednou z najvýznamnejších noviel zákona o SIS.

Okrem výkonu spravodajskej činnosti zameranej na zákonom anticipovaný predmet spravodajského záujmu,⁸ zákon o SIS ustanovoval pre SIS v čase jej vzniku aj iné druhy úloh, a to úlohy vyplývajúce z osobitných zákonov a úlohy vyplývajúce z medzinárodných zmlúv a dohôd, ktorými bola SR viazaná.⁹ Hoci to *prima facie* nemusí byť zrejmé, z hľadiska systematického zaradenia ako aj účelu, na ktorý sa spravodajská služba *in generalis* zriaďuje, je nesporné, že medzi úlohy patrí aj poskytovanie spravodajských informácií v niektorej z foriem spravodajského produktu¹⁰ do externého prostredia – zákonom ustanovenému okruhu recipientov. Zhromažďovanie výkonom spravodajskej činnosti získavaných informácií bez ich ďalšieho zákonného využitia by bolo nielenže neúčelné, ale aj v rozpore s ústavne garantovaným právom na súkromie, keďže zhromažďovanie informácií o veciach a skutočnostiach patriacich do vecnej pôsobnosti spravodajskej služby a s nimi súvisiace osobné údaje fyzických osôb musí vždy sledovať zákonom ustanovený účel a mať priamy *nexus* s ich úlohami v rozsahu vymedzenej vecnej pôsobnosti. Zákon o SIS ustanovil dva základné právne režimy poskytovania spravodajských informácií zákonným recipientom, ktoré sa líšili účelom ich poskytovania.

Prvý právny režim sa vzťahoval na poskytovanie spravodajských informácií Národnej rade Slovenskej republiky a vláde Slovenskej republiky (ďalej len „vláda SR“) ako kolektívnym ústavným orgánom a prezidentovi Slovenskej republiky ako monokratickému ústavnému orgánu, a to za podmienky, že tieto informácie sú významné pre ich činnosť rozhodovanie, t. j. na účely výkonu ústavných funkcií vyplývajúcich pre dotknuté ústavné orgány z Ústavy Slovenskej republiky.¹¹

Druhý právny režim sa vzťahoval na poskytovanie spravodajských informácií iným štátnym orgánom, a to za podmienky, ak ich tieto orgány, na základe spravodajsko-bezpečnostnej úvahy SIS, potrebujú na zamedzenie protiústavnej alebo inej protiprávnej činnosti. Čo majú oba právne režimy spoločne je to, že cieľom je poskytovanie spravodajskej podpory rozhodovacím procesom v pôsobnosti recipienta spravodajskej informácie. Pre úplnosť treba dodať, že ustanovenia upravujúce tieto dva právne režimy poskytovania informácií boli viackrát novelizované a v súčasnosti medzi taxatívne vymenovaných recipientov spravodajských informácií patria aj jednotliví členovia vlády SR a útvary Policajného zboru a prokuratúry.¹²

⁸ Činnosť ohrozujúca ústavné zriadenie, územnú celistvosť a zvrchovanosť SR, činnosť smerujúca proti bezpečnosti SR, aktivita cudzích spravodajských služieb, organizovaný terorizmus, skutočnosti spôsobilé vážne ohroziť alebo poškodiť hospodárske záujmy SR, ohrozenie alebo únik údajov obsahujúcich skutočnosti tvoriace predmet štátneho tajomstva.

⁹ Napr. Dohovor o potlačaní protiprávnych činov ohrozujúcich bezpečnosť civilného letectva (uverejnený pod č. 16/1974 Zb.), Dohovor o zabránení a trestaní trestných činov proti osobám požívajúcim medzinárodnú ochranu, včítane diplomatických zástupcov (uverejnený pod č. 131/1978 Zb.), Medzinárodný dohovor proti braniu rukojevníka (uverejnený pod č. 36/1988 Zb.).

¹⁰ Jednotlivé druhy spravodajských produktov sú ustanovené interným predpisom riaditeľa SIS, ktorý požíva právnu ochranu zákona č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

¹¹ Čl. 86, 102 a 119 Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.

¹² Účelom poskytovania spravodajských informácií jednotlivým členom vlády je spravodajská podpora ich rozhodovacej činnosti, v prípade prokuratúry je účelom vyvodzovanie trestnoprávnej zodpovednosti voči konkrétnym osobám, o ktorých protiústavnej alebo inej protiprávnej činnosti SIS získala spravodajské informácie. V prípade poskytovania spravodajských informácií útvarom Policajného zboru možno okrem ich využitia na vyvodzovanie trestnoprávnej pôsobnosti v rozsahu pôsobnosti Policajného zboru hovoriť aj o účele ich využitia na výkon operatívno-pátracej činnosti.

Charakter SIS, jej pôsobnosť a úlohy po takmer 25 rokoch

Tak, ako bolo načrtnuté už vyššie, zákon o SIS bol počas svojej skoro 25 ročnej účinnosti niekoľkokrát novelizovaný. Viaceré z prijatých noviel tohto zákona mali významný vplyv na charakter SIS, jej pôsobnosť a úlohy a vzhľadom na ich zásadný význam na jej ďalšie fungovanie ich možno považovať za pomyselné právne míľniky v histórii SIS.

Medzi tie najvýznamnejšie právne míľniky dotýkajúce sa práve činnosti a fungovania SIS patria tri novely zákona o SIS, ktoré mali zásadný vplyv na charakter a úlohy SIS¹³ a z bezpečnostnej perspektívy tiež zriadenie Národného bezpečnostného analytického centra a niekoľko noviel osobitných zákonov, ktoré uložili SIS povinnosti na úseku bezpečnostnej prevencie.

SIS ako subjekt boja proti organizovanému zločinu

Prvou z tých najvýznamnejších legislatívnych zmien, ktoré boli prijaté počas 25 ročnej histórie SIS, došlo k rozšíreniu úloh SIS a to o výkon spravodajskej činnosti zameranej na organizovaný zločin. Dôvodom na rozšírenie predmetu spravodajského záujmu bola bezpečnostná situácia v SR významne negatívnym spôsobom ovplyvnená rozmachom organizovanej trestnej činnosti a vznik silných zločineckých štruktúr. Cieľom novely bolo vytvorenie podmienok na dlhodobé pôsobenie proti organizovanému zločinu využitím personálnych a materiálnych kapacít SIS a rozšíriť tak okruh subjektov participujúcich na odhaľovaní a potieraní organizovanej trestnej činnosti, nakoľko v tom čase existujúce personálne a materiálne kapacity Policajného zboru nasadené do potierania organizovanej kriminality ako vtedy jedného z najzávažnejších spoločenských problémov neboli postačujúce. Dominantné postavenie Policajného zboru v tejto oblasti však zostalo zachované. SIS nielenže nebolo súčasne s rozšírením úloh priznané právne postavenie orgánu činného v trestnom konaní, dotknutá novela zákona vytvorila právny základ pre spravodajskú podporu činnostiam Policajného zboru uložením povinnosť SIS odstupovať Policajnému zboru získané spravodajské informácie o páchanej organizovanej trestnej činnosti.¹⁴

SIS ako aktívny ochranca národnostných záujmov

Druhá z tých najvýznamnejších legislatívnych zmien sa dotýka samotného charakteru SIS. Tak ako bolo už uvedené vyššie, SIS od svojho zriadenia v roku 1993 mala čisto spravodajský charakter. K zmene tohto charakteru došlo dňom 1. júla 2010, kedy nadobudla účinnosť jedna z noviel zákona o SIS.¹⁵ Aký dopad mala vlastne táto zmena legislatívy na samotnú SIS?

Predmetná novela nielenže rozšírila vecnú pôsobnosť SIS, ale posilnila aj zákonný rámec výkonu rozviednej (výzvednej) činnosti doplnením úlohy vykonávať spravodajskú činnosť zameranú na informácie potrebné na realizáciu zahranično-politických záujmov. Okrem toho, a je v tejto novele možné považovať za to najdôležitejšie, pridala SIS do

¹³ Ide o zákon č. 256/1999 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov, zákon č. 151/2010 Z. z. o zahraničnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákon č. 444/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (v odbornej ako aj laickej verejnosti známy tiež ako tzv. „antiteroristická legislatíva“).

¹⁴ SIS v boji proti organizovanému zločinu. Parlamentný kuriér, 1.11.1999. Dôvodová správa, v špeciálnej časti k návrhu skupiny poslancov NR SR na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon NR SR číslo 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov (parlamentná tlač č. 218).

¹⁵ Čl. III zákona č. 151/2010 Z. z. o zahraničnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

portfólia úloh aj výkon primeraných bezpečnostných opatrení.¹⁶ Zverenie výkonu bezpečnostných opatrení spravodajskej službe je natoľko významná skutočnosť, že ich definovanie a rozsah, spôsob a podmienky ich realizovania si vyžadujú podrobnejšiu analýzu.

SIS ako všeobecná bezpečnostná a spravodajská služba

Ďalšou z tých najvýznamnejších legislatívnych zmien súvisiacich s postavením SIS v bezpečnostnom systéme, rozhodne však rovnako podstatná, je zmena v legálnej definícii SIS, ktorú do právneho poriadku SR vniesla ďalšia z noviel zákona o SIS.¹⁷ Ako bolo uvedené už v príspevku zaoberajúcom sa dopadom tejto tzv. antiteroristickej legislatívy na systém národného spravodajstva a spravodajské služby SR ako také,¹⁸ historicky po prvýkrát došlo v právnom poriadku SR ku striktnému a exaktnému rozdeleniu pôsobnosti v oblasti výkonu národného spravodajstva medzi civilnú spravodajskú službu reprezentovanú Slovenskou informačnou službou a vojenskú spravodajskú službu reprezentovanú Vojenským spravodajstvom. V právnej úprave *de lege lata* tak došlo nielen k označeniu Slovenskej informačnej služby ako spravodajského orgánu Slovenskej republiky v súlade s povahou jej nových úloh bezpečnostného charakteru, ale ustanovenie obsahujúce legálnu definíciu Slovenskej informačnej služby ako všeobecnej bezpečnostnej a spravodajskej služby Slovenskej republiky potvrdilo aj jej konzistentný nadrezortný charakter.

Súčasťou tejto novely zákona o SIS bolo aj rozšírenie okruhu predmetu spravodajského záujmu. V oblasti legislatívneho definovania jej úloh došlo k precízácii výkonu spravodajskej činnosti na úseku boja proti terorizmu subsumovaním získavania, sústreďovania a vyhodnocovania aj informácií o účasti na terorizme, jeho financovaní a podporovaní pod tento predmet spravodajského záujmu. Okrem toho boli SIS zverené úlohy vzťahujúce sa na politický a náboženský extrémizmus a extrémizmus prejavujúci sa násilným spôsobom, na škodlivé sektárske zoskupenia, aktivity a ohrozenia v kybernetickom priestore, ak ohrozujú bezpečnosť štátu a tiež na nelegálnu medzinárodnú prepravu osôb a migráciu osôb. V zákone však absentovali legálne definície dotknutých pojmov. Osobitne senzitivne je potrebné postupovať pri výklade pojmov „politický extrémizmus“, „náboženský extrémizmus“ a „škodlivé sektárske zoskupenia“.

Škodlivé sektárske zoskupenie možno definovať ako skupinu ľudí združených na religióznom princípe, ktorá spravdla radikálnym spôsobom zastáva ideologické alebo náboženské názory odlišné od základných hodnôt spoločnosti. Takéto spoločenstvo ľudí je naviazané na určité náboženské presvedčenie a je pre nich príznačné odmietanie nielen iného vierovyznania, ale dokonca aj ateizmu a voči inovercom zastávajú pohrdavé až nepriateľské postoje. Na ovládanie členov zoskupenia sa používajú manipulačné techniky zbavujúce jednotlivca jeho osobnosti a emočných väzieb na pôvodné rodinné zázemie, pričom môže dochádzať k poškodzovaniu zdravia, sexuálnemu zneužívaniu a ekonomickému vykorisťovaniu členov a stúpencov sekty alebo k ohrozovaniu ich životov. S poukazom na zákonné vymedzenie vecnej pôsobnosti môže byť škodlivé sektárske zoskupenie predmetom spravodajského záujmu len vtedy, ak je spôsobilé svojou činnosťou privodiť ujmu na ústavnom zriadení, vnútornom poriadku, bezpečnosti štátu alebo na zahranično-politických alebo hospodárskych záujmoch SR.

¹⁶ § 2 ods. 3 zákona o SIS: „*Ak je to potrebné nazabránenie aktivitám alebo ohrozeniam podľa odsekov 1 a 2 a na realizáciu zahranično-politických záujmov Slovenskej republiky, informačná služba vykonáva primerané bezpečnostné opatrenia.*“

¹⁷ Čl. III zákona č. 444/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

¹⁸ Kulik, J.: Úvodné poznámky k novej zákonnej úprave úloh spravodajských služieb, *In: Policajná teória a prax*, č. 2 (2016). Bratislava: Akadémia PZ, 2016.

Politický extrémizmus možno definovať ako subverznú činnosť štátnej alebo neštátnej entity vrátane jednotlivca smerujúcej proti stávajúcemu ústavnému zriadeniu tak, ako je tento pojem definovaný v Trestnom zákone.¹⁹ Za politický extrémizmus preto možno považovať takú činnosť, ktorej cieľom je zmeniť alebo odstrániť pluralitu politických strán a hnutí, pluralitu politických názorov, systém základných práv a slobôd a usporiadanie a fungovanie orgánov štátnej moci a územnej samosprávy.

V kontexte definície politického extrémizmu je možné za náboženský extrémizmus považovať činnosť štátnej alebo neštátnej entity vrátane jednotlivca smerujúcej proti pluralite vierovyznaní a náboženskej slobode. Náboženský extrémizmus sa navonok prejavuje tiež páchaním násilia voči inovercom, ktorých považujú za svoj legitímny cieľ.

SIS ako orgán bezpečnostnej prevencie

Ako jedno z najvýznamnejších opatrení bezpečnostnej prevencie v pôsobnosti spravodajskej služby možno vnímať zavedenie možnosti zamedzenia prevádzky webového sídla alebo prístupu na doménové meno. Ide o nástroj bezpečnostnej prevencie štátu v oblasti elektronických komunikácií, ktorého účelom je zamedziť šíreniu myšlienok podporujúcich alebo propagujúcich terorizmus, politický alebo náboženský extrémizmus, extrémizmus prejavujúci sa násilným spôsobom alebo škodlivé sektárske zoskupenia. Použitie tohto inštitútu podlieha externej súdnej kontrole, keďže jeho použitiu musí predchádzať vydanie kvalifikovaného príkazu súdu. Cieľom je predovšetkým zabezpečenie spravodajskej ochrany štátu v kybernetickom priestore pred aktivitami spôsobilými vážne ohroziť alebo destabilizovať existujúci demokratický systém základných práv a slobôd, vrátane ústavne garantovaného práva na slobodu náboženského vyznania a na zakladanie politických strán a politických hnutí a na združovanie sa v nich, alebo náležité usporiadanie a riadne fungovanie orgánov štátnej moci alebo politických strán a politických hnutí.

Avšak úlohy SIS v oblasti bezpečnostnej prevencie neustanovuje výlučne zákon o SIS. V právnom poriadku SR existuje niekoľko ďalších prameňov práva na úrovni zákona, ktoré ukladajú SIS úlohy preventívnej povahy. Tieto zákony možno druhovo rozdeliť do viacerých oblastí, a to v závislosti od charakteru právnych vzťahov, do procesu právnej regulácie ktorých vstupuje aj SIS. Ide o participáciu SIS v právnych vzťahoch dotýkajúcich sa

1. licenčných a povoľovacích konaní,²⁰
2. dodržiavania medzinárodných sankcií,²¹
3. udeľovania určitého právneho statusu fyzickým osobám,²²
4. posudzovania spoľahlivosti na výkon určitých činností.²³

¹⁹ § 134 ods. 1 Trestného zákona: *Ústavným zriadením sa na účely tohto zákona rozumie demokratický systém základných práva slobôd garantovaný náležitým usporiadaním a fungovaním orgánov štátnej moci, územnej samosprávy a politických strán a hnutí upravený Ústavou Slovenskej republiky.*

²⁰ Zákon č. 292/2009 Z. z. o obchodovaní s výrobkami, ktorých držba sa obmedzuje z bezpečnostných dôvodov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov, zákon č. 39/2011 Z. z. o položkách s dvojakým použitím a o zmene zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov, v znení neskorších predpisov, zákon č. 392/2011 Z. z. o obchodovaní s výrobkami obranného priemyslu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

²¹ Zákon č. 289/2016 Z. z. o vykonávaní medzinárodných sankcií a o doplnení zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch) v znení neskorších predpisov.

²² Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov, zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

²³ Zákon č. 143/1998 Z. z. o civilnom letectve (letecký zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 473/2005 Z. z. o poskytovaní služieb v oblasti

In generalis možno konštatovať, že úlohou SIS v týchto prípadoch je, vychádzajúc z informácií spracúvaných v jej vlastných evidenciách a informačných systémoch, poskytovať vo veci samej konajúcemu orgánu verejnej moci vyjadrenie k spoľahlivosti dotknutých fyzických osôb alebo právnických osôb, a to s ohľadom na zabezpečenie ochrany bezpečnostných a parciálne aj zahraničnopolitických záujmov SR.

Národné bezpečnostné analytické centrum

Zriadenie Národného bezpečnostného analytického centra (ďalej len „NBAC“) iniciovala SIS prostredníctvom Národného akčného plánu boja proti terorizmu na roky 2011 – 2014. V rámci tohto materiálu strategického charakteru schváleným vládou SR²⁴ bola SIS uložená úloha „*zriadiť v organizačnej štruktúre Slovenskej informačnej služby protiteroristické analytické centrum s celoštátnou pôsobnosťou*“. Cieľom bolo zabezpečiť platformu na inštitucionálnej úrovni pre súhrnné vyhodnocovanie informácií o teroristických aktivitách a hrozbách, ako aj o ďalších aktivitách zameraných na podporu terorizmu získaných príslušnými štátnymi orgánmi, a to nielen na národnej úrovni ale aj v medzinárodnom kontexte. Úlohou takto vytvoreného ústredného analytického subjektu bolo vyhodnocovať a analyzovať informácie získané v rámci boja proti terorizmu jednotlivo, ako aj v ich vzájomných súvislostiach a poskytovať takto získané výstupné analytické materiály zákonným recipientom.²⁵ Na základe uloženej úlohy SIS predložila na rokovanie vlády SR návrh projektu zriadenia Národného bezpečnostného analytického centra – NBAC, ktorý následne vláda SR schválila.²⁶

K zriadeniu NBAC v organizačnej štruktúre SIS došlo dňom 1. januára 2013. Vzhľadom na skutočnosť, že na plnení úloh NBAC sa mali podieľať viaceré rezorty, nielen SIS, bola činnosť NBAC upravená Štatútom NBAC, ktorý schválila vláda SR.²⁷ Unikátnosť tohto projektu vyzdvihuje nielen skutočnosť, že NBAC malo mať medzirezortný charakter, ale aj to, že doposiaľ na Slovensku neboli žiadne skúsenosti s takou inštitucionalizovanou formou spolupráce medzi jednotlivými štátnymi orgánmi. Aj tento aspekt viedol k tomu, že na základe skúseností z niekoľkoročnej aplikačnej praxe bol pôvodný štatút revidovaný a následne vypracovaný nový štatút.²⁸

NBAC je definované ako analytické, komunikačné a kooperačné pracovisko SIS s celoštátnou pôsobnosťou v oblasti bezpečnostných hrozieb. Medzi jeho hlavné úlohy patrí príprava komplexných analytických hodnotení bezpečnostných incidentov na základe hlásení prijatých od štátnych orgánov, monitorovanie bezpečnostnej situácie v SR z odkrytých zdrojov a poskytovanie analytických produktov o bezpečnostných hrozbách v SR zákonným recipientom. Príprava jednotlivých dokumentov je výsledkom fúzie relevantných poznatkov k určitému konkrétnemu bezpečnostnému incidentu a jeho aktérom z evidencií a informačných systémov (tzv. poznatkových fondov) všetkých participujúcich štátnych orgánov, čím sa zároveň zvyšuje potenciál rýchlejšieho získania všetkých dostupných poznatkov o potenciálnej hrozbe a ich sústredení na jedno miesto sa tiež umožnilo nielen komplexnejšie analytické vyhodnotenie potenciálnej hrozby, ale aj včasnejšie poskytnutie takéhoto produktu zákonným recipientom, ktorí sú zodpovední na národnej úrovni za zamedzenie protiprávnej činnosti alebo ohrozenia. Tento fakt tiež znásobuje výnimočnosť tohto projektu. V súčasnosti v NBAC aktívne participujú vyslaní zástupcovia Slovenskej

súkromnej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o súkromnej bezpečnosti) v znení neskorších predpisov.

²⁴ Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 316 z 18. mája 2011.

²⁵ Národný akčný plán boja proti terorizmu na roky 2011 – 2014.

²⁶ Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 75 zo 7. marca 2012.

²⁷ Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 700 z 12. decembra 2012. Uznesením vlády Slovenskej republiky č. 337 z 26. júna 2013 bol schválený tiež dodatok Štatútu NBAC.

²⁸ Schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 229 z 8. 6. 2016.

informačnej služby, Vojenského spravodajstva, Policajného zboru, Kriminálneho úradu finančnej správy, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, Národného bezpečnostného úradu a Úradu vlády SR. Ďalšie participujúce štátne orgány poskytujú NBAC informačnú podporu formou hlásení o zaznamenaných bezpečnostných incidentoch.

Informačné produkty vypracované NBAC sú poskytované nielen zákonným recipientom spravodajskej produkcie SIS, ale keďže ide o spoločne vypracované dokumenty, aj všetkým zúčastneným štátnym orgánom a prípadne aj ďalším subjektom v zriaďovateľskej pôsobnosti týchto štátnych orgánov za účelom rozhodovania a prijímania opatrení bezpečnostného charakteru.²⁹

Záver

Spravodajské služby majú nezameniteľné miesto v bezpečnostnom systéme každého štátu. Sú to práve spravodajské služby, ktoré zohrávajú dôležitú a často nenahraditeľnú úlohu nielen pri napĺňaní základnej funkcie štátu, ktorou je zabezpečovanie bezpečnosti štátu a jeho občanov, ale aj pri ochrane jeho vitálnych záujmov.

Súčasná bezpečnostná situácia v Európe ako aj vo svete, ktorá žiaľ má tendenciu sa stále zhoršovať, priniesla so sebou aj nutnosť zmeny právnych úprav zákonných úloh spravodajských služieb. Rozšírenie ich rozsahu zároveň so sebou prinieslo aj rozšírenie právomocí spravodajských služieb tak, aby tieto mali dostatočné penzum spôsobilostí na efektívne plnenie úloh v oblasti boja proti novým bezpečnostným hrozbám, ktoré im zákonodarca uložil prostredníctvom príslušných zákonov. Legislatívne zmeny v tejto oblasti sa uskutočnili aj v právnom poriadku SR a dotkli sa aj právnej úpravy postavenia, úloh a fungovania SIS.

Napriek skutočnosti, že statusovým zákonom vzťahujúcim sa na SIS je stále zákon o SIS, ktorým bola SIS zriadená ešte v roku 1993, možno konštatovať, že legislatívne zmeny uskutočnené za ostatných 25 rokov v oblasti zabezpečovania spravodajskej podpory decíznej sféry štátu a výkonu spravodajskej prevencie vytvorili tak potrebný právny základ pre kreovanie SIS ako modernej bezpečnostnej a spravodajskej služby demokratického a právneho štátu a prispeli k harmonizácii slovenskej právnej úpravy a právnymi úpravami regulujúcimi činnosť spravodajských služieb iných európskych štátov.

Vzhľadom na neustále sa meniace bezpečnostné prostredie ako aj digitalizáciu a informatizáciu spoločnosti však bude, podľa môjho názoru, potrebné zamyslieť sa nad potrebou prijatia novej komplexnej právnej úpravy regulujúcej postavenie, úlohy a oprávnenia spravodajských štruktúr SR v kontexte nových bezpečnostných hrozieb, vrátane protispoločenských aktivít v kybernetickom priestore.

Zoznam bibliografických odkazov:

KULIK, J. *Úvodné poznámky k novej zákonnej úprave úloh spravodajských služieb. In: Policajná teória a prax č. 2 (2016)*. Bratislava: Akadémia PZ, 2016.

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním) v znení neskorších predpisov.

²⁹ <http://www.sis.gov.sk/o-nas/nbac.html>.

Zákon č. 151/2010 Z. z. o zahraničnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 444/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Dohovor o potláčaní protiprávnych činov ohrozujúcich bezpečnosť civilného letectva (uverejnený pod č. 16/1974 Zb.).

Dohovor o zabránení a trestaní trestných činov proti osobám požívajúcim medzinárodnú ochranu, vrátane diplomatických zástupcov (uverejnený pod č. 131/1978 Zb.).

Medzinárodný dohovor proti braniu rukojemníka (uverejnený pod č. 36/1988 Zb.).

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Dohovor o zabránení a trestaní zločinu genocídie (uverejnený pod č. 32/1955 Zb.).

Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (uverejnený pod č. 143/1988 Zb.).

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (uverejnený pod č. 209/1992 Zb.).

Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky z roku 2005.

Terminologický slovník v oblasti krízového riadenia, Fakulta špeciálneho inžinierstva Žilinskej univerzity v Žiline, aktualizované vydanie v roku 2006.

Zákon č. 292/2009 Z. z. o obchodovaní s výrobkami, ktorých držba sa obmedzuje z bezpečnostných dôvodov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 39/2011 Z. z. o položkách s dvojakým použitím a o zmene zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 392/2011 Z. z. o obchodovaní s výrobkami obranného priemyslu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 289/2016 Z. z. o vykonávaní medzinárodných sankcií a o doplnení zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch) v znení neskorších predpisov.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 143/1998 Z. z. o civilnom letectve (letecký zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 473/2005 Z. z. o poskytovaní služieb v oblasti súkromnej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o súkromnej bezpečnosti) v znení neskorších predpisov.

Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 316 z 18. mája 2011.

Národný akčný plán boja proti terorizmu na roky 2011 – 2014.

Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 75 zo 7. marca 2012.

Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 700 z 12. decembra 2012.

Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 337 z 26. júna 2013.

Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 229 z 8. 6. 2016.

Dôvodová správa, všeobecná časť k návrhu skupiny poslancov NR SR na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon NR SR číslo 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov (parlamentná tlač č. 218).

<http://www.sis.gov.sk>.

Pozn.: článok publikovaný v zborníku príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Aktuálne otázky aplikácie kriminálneho spravodajstva v kontexte nových trendov v Európskej únii. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2018. ISBN 978-80-8054-760-8.